

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Քրիստինե Հենրիկի Բեջանյանի

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք-ը

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Արտասահմանյան գրականության ամբիոնի հայցորդ

Լուսինե Արամի Հայթյանի

«Խղճի և պատասխանատվության մոտիվները Լիլիան Հելլմանի
ստեղծագործություններում»

թեկնածուական ատենախոսության վերաբերյալ

(գիտական ղեկավար՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր,
պրոֆեսոր Հենրիկ Էդոյան):

Լուսինե Արամի Հայթյանի «Խղճի և պատասխանատվության մոտիվները Լիլիան Հելլմանի ստեղծագործություններում» թեկնածուական ատենախոսությունը նվիրված է գրականագիտության հետաքրքիր և արդիական հարցերից մեկին: Ատենախոսությունը գրված է գրականագիտական վերլուծության դասական մեթոդների /տիպաբանական, պատմահամեմատական, համադրական, կենսագրական/ կիրառմամբ, սակայն ատենախոսը նշում է միայն վերլուծական և տիպաբանական մեթոդները:

Լուսինե Հայթյանի ատենախոսության գիտական նորարարությունն ու արդիականությունը պայմանավորված է ընտրված նյութի հետազոտությամբ և դրա ուսումնասիրության համակարգված մոտեցմամբ:

Աշխատանքի հիմնական նպատակն է համակողմանիորեն քննության առնել Լիլիան Հելլմանի պիեսներն ու հուշագրությունները և, ինչպես նշում է ատենախոսը,

“բացահայտել նրանցում առկա խղճի ու պատասխանատվության մոտիվները, անհատի սոցիալ-հոգեբանական, քաղաքական ու հասարակական բախումների դրսևորումները:” (սեղմագ., էջ 4):

Ատենախոսն հանգամանորեն ներկայացրել է հայտնի ստեղծագործությունների ժանրային և կառուցվածքաբանական առանձնահատկությունները, ինչպես նաև քննվող ստեղծագործությունների կերպարային համակարգի խորը ուսումնասիրությունը (օրինակ, էջ 35, 41-45, 62-66, 95-100 և այլն):

Լ. Ա. Հայրթյանի ատենախոսությունը նախ և առաջ գրավում է կարևոր և քիչ ուսումնասիրված հարցի բարձրացմամբ: Հետազոտության առարկան ընդարձակ է: Ատենախոսի ուսումնասիրության կենտրոնում է գտնվում Լիլիան Հելլմանի ստեղծագործությունը, մասնավորապես մարդու խղճի և պատասխանատվության մոտիվները գրողի պիեսներում ու հուշագրություններում: Նշենք, որ այս նյութի ընտրության, համակարգման անհրաժեշտություն էր առաջացել, որը հեղինակը հաջողությամբ իրականացրել է և իրեն դրսևորել որպես հետազոտող՝ օժտված անհրաժեշտ պատմագրական էրուդիցիայով, ինքնուրույն մտածելու և գրական փաստերը գնահատելու կարողությամբ: Արդյունավետ է ատենախոսի ձգտումը՝ նորովի լուսաբանելու Լիլիան Հելլմանի ստեղծագործության հետ կապված մի շարք հարցեր:

Ատենախոսությունը ունի հստակ և տրամաբանված կուռ կառուցվածք:

Լուսինե Հայրթյանի աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից (դրանք իրենց հերթին բաժանված են ենթագլուխների), եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից, որը ընդգրկում է 111 անվանում:

Ատենախոսության ընդհանուր ծավալը 133 էջ է:

Ներածության մեջ համառոտ ներկայացված են հարցի պատմությունը, ուսումնասիրության աստիճանը, աշխատանքի մեթոդաբանական հիմքը, նշանակությունը, ինչպես նաև այստեղ հեղինակը տալիս է թեմային առնչվող քննադատական գրականության բավականին ընդարձակ ակնարկ: Ատենախոսը ներկայացնում է նյութի գիտական և կիրառական նշանակությունը, ատենախոսության նպատակներն ու խնդիրները, հիմնավորում թեմայի արդիականությունն ու գիտական նորույթը, ինչպես նաև վերլուծության մեթոդները:

Միակ ցանկությունը կարող է լինել հետևյալը. աշխատության տեսական բազայի մասին որոշ տեղեկություններ, որոնք հանդիպում են աշխատության 1-ին և 2-րդ գլուխներում, տեղին կլինեն կենտրոնացնել հենց ներածության մեջ:

Ատենախոսության առաջին գլխում /«Քսաներորդ դարի ամերիկյան հասարակական-քաղաքական մտքի դրսևորումները Լիլիան Հելլմանի ստեղծագործություններում»/, քննարկվում է Լիլիան Հելլմանի տեղն ու դերը իր ժամանակի ամերիկյան գրականության մեջ: Այստեղ դիտարկվում են գրողի քաղաքական հայացքները, որոնք անմիջականորեն ազդում են նրա գրականության վրա: Փորձ է արվում բացահայտելու գրողի հանրային-քաղաքական գործունեությունն ու կողմնորոշումներն ամբողջությամբ, ինչը կօգնի լույս սփռելու նրա ստեղծագործության հետ կապված բազմաթիվ յուրահատկությունների վրա:

Ատենախոսության առաջին գլխում նաև համեմատվել են Հելլմանի ու Թեննեսի Ուիլյամսի և Քլիֆորդ Օդեթսի ստեղծագործությունները: Ինչպես նշում է ատենախոսը, “այս երեք գրողների ստեղծագործության քննադատական վերլուծությունը, սակայն, թույլ է տալիս պարզելու, որ նրանք միևնույն խնդիրը ներկայացրել են տարբեր դիտանկյուններից: Բացի այդ, եթե Ուիլյամսն ու Օդեթսը մեծ մասամբ հանդես էին գալիս իբրև քաղաքական քարոզիչներ, ապա Հելլմանի համար քաղաքականությունը երկրորդական էր. էական էր անհատը՝ իր հոգեվիճակով ու խնդիրներով, դրական ու բացասական կողմերով:” (էջ 64):

Ատենախոսը աշխատանքի երկրորդ՝ “Մարդու պրոբլեմատիկան Լ. Հելլմանի պիեսներում” գլխում, որը տրոհված է երկու ենթագլուխների, ուսումնասիրել է այս գրողի դրամատիկական ստեղծագործությունները, գրական ոճը, ինչպես նաև որոշ ժանրային և գաղափարա-գեղարվեստական առանձնահատկությունները: Նշենք, որ առաջին ենթագլխում քննության են ենթարկվում Հելլմանի այնպիսի վաղ շրջանի պիեսներ, ինչպիսին են “Երեխաների ժամը”, “Փոքրիկ աղվեսները”, իսկ երկրորդում բացահայտվում են Հելլմանի՝ հետպատերազմյան շրջանում գրված “Հսկում Հոենոսի վրա”, “Աշնանային այգին”, “Խաղալիքները ձեռնահարկում” պիեսները՝ իրենց ինքնատիպությամբ հանդերձ: Ատենախոսը պնդում է, որ “Լ. Հելլմանը չի փորձում կենտրոնանալ քաղաքական որևէ ենթատեքստի կամ անցուղարձի վրա. նրա նպատակը հոգեբանական խորք ունեցող և պատճառաբանված կերպարներն են, որոնք իրենց դարի ու ժամանակի վառ ներկայացուցիչներն են: Քաղաքական կամ

սոցիալ-տնտեսական ենթատեքստը գուտ միտված է ժամանակի ամերիկացու կերպարակերտմանը:” /Էջ 94/ Այսպիսով, Լուսինե Հայթյանը իր ատենախոսության մեջ ներկայացրել է գրողի ստեղծագործությունների հանգամանալից ուսումնասիրություն, ինչի արդյունքում ստացվել է մի ամբողջական գիտագործնական ու տեսական նշանակություն ունեցող հետաքրքիր աշխատանք, որտեղ, մի կողմից, քննության են ենթարկվել այն նմանություններն ու առանձնահատկությունները, որոնք բնորոշ են Հելլմանի պիեսներին /օրինակ, էջ 80-90/: Մյուս կողմից քննվել է հեղինակի յուրահատուկ մտածելակերպն ու գեղագիտական ճաշակը, ինչպես նաև խղճի և պատասխանատվության հիմնահարցն ամերիկյան հասարակության մեջ ու դրա նկատմամբ հեղինակի վերաբերմունքը:

Երրորդ /Անհատի էքզիստենցիալ վիճակների դրաման Լ. Հելլմանի հուշագրություններում/ գլխում թեզի հեղինակը քննության է ենթարկել Հելլմանի հուշագրությունները, գրողի գաղափարախոսությունն ու ասելիքը: Շեշտը դրվում է հատկապես այն մարդկային հատկանիշների վրա, որոնք ուղղակիորեն կապվում են ատենախոսությունում քննվող հարցերի հետ և իրենց համարժեքն ունեն համամարդկային արժեհամակարգում: Այս գլխում անդրադարձ է կատարվել նաև գրողի կյանքում իր ժամանակակից 20-րդ դարի հայտնի գրողներ Էռնեստ Հեմինգուեյի ու Դորոթի Փարքերի ազդեցության հարցին: Ատենախոսը աշխատության այս գլխում մեկ այլ հետաքրքիր հարց էլ է վերլուծել՝ դա “ուժեղ, հաջողակ կնոջ կյանքի հուզիչ ուսումնասիրություններ էին, մի կնոջ կյանքի, որը դիմակայել էր անարդար կառավարությանը և ունակ էր պահպանելու իր արժանապատվությունն ու գեղագիտական ընկալումը: Չնայած այս գրքերը քննադատվում էին ոչ ճշմարտացի լինելու համար, բայց դրանք արժեքավոր էին ոչ միայն ժամանակաշրջանի գեղագիտական բացառիկ ու հուզիչ պատկերումներով, այլև իրենց բնույթով, որը կապվում էր ֆեմինիստական շարժման սկզբնավորման հետ:

Ատենախոսությունը վերջանում է ծավալուն եզրակացություններով, որտեղ Լուսինե Հայթյանը ներկայացնում է աշխատության գլխավոր եզրահանգումները: Հարկ է նշել, որը ատենախոսության մեջ առկա է առաջադրված թեմայի շրջանակներում հետագա ուսումնասիրության հեռանկարը:

Սեղմագիրը և հրապարակված հոդվածները արտացոլում են ատենախոսության բովանդակությունն ու գիտական ուղղվածությունը, որոնք ամբողջովին համապատասխանում են աշխատության բովանդակությանը:

Այսպիսով, ամփոփելով տվյալ աշխատության՝ մեր գնահատականը, կարծում ենք, որ ժամանակակից գրականագիտության էական բաղադրիչը կազմող կարևոր թեմաներից մեկը գիտականորեն վերլուծելու ուղղությամբ, ընդհանուր առմամբ ծավալուն աշխատանք է կատարվել: Աշխատանքում առկա են որոշ թերություններ և վերոհիշյալ մեր դիտողություններին կարելի է ավելացնել նաև հետևյալը.

1. Հնարավորության դեպքում խուսափել տեխնիկական անճշտություններից: Օրինակ, որոշ մեջբերումներ ներկայացված են ոչ ճիշտ, ոչ լիարժեք /օրինակ, էջ 3 № 1 և էջ 132 № 91, 92; էջ 16 № 3 կամ էջ 18 № 5 և էջ 126 № 1; էջ 16 № 4 և էջ 129 № 53, 54; էջ 20 № 4 և էջ 126 № 4; էջ 23 № 18 և էջ 130 № 61; էջ 30 № 28 և էջ 129 № 50; էջ 32 № 31 և էջ 131 № 74; էջ 70 № 74 և էջ 126 № 5, 6, 7/ և այլն: Կամ, օրինակ՝ որոշ հատվածներում հանդիպում ենք *Համմերթ*, իսկ որոշ՝ *Համերթթ* /տես էջ 16, 17, 36, 96, 98, 100, 107 և այլն/:

2. Հնարավորության դեպքում խուսափել կրկնառություններից: Օրինակ, 4-5 և 10, 16, 27-28, 64, 65, 96, 112 էջերը և այլն:

3. Կցանկանայինք, որ ատենախոսության մեջ ներկայացված թարգմանությունները նշվեն թարգմանիչների ազգանուններով և բնագրերի հետ:

4. Խորհուրդ կտայինք հատուկ ուշադրություն դարձնել սեղմագրի ռուսերեն և անգլերեն ամփոփումներին, որովհետև դրանք պարունակում են որոշ ոճական և իմաստային անհամապատասխանություններ, ինչը կշփոթեցնի անգլերեն չիմացող մասնագետների տվյալ աշխատանքի ընկալումը:

Նշենք, որ ողջ վերը շարադրվածն ամենևին չի նվազեցնում սույն աշխատության արժեքը:

«Խղճի և պատասխանատվության մոտիվները Լիլիան Հելլմանի ստեղծագործություններում» թեկնածուական ատենախոսությունն ընդհանուր առմամբ բավարարում է 10.01.07. /Արտասահմանյան գրականություն/ մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճանի հայցման համար ատենախոսությանը ներկայացվող պահանջները, իսկ հեղինակը՝ Լուսինե Արամի Հայթյանը արժանի է իր հայցած բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճանի:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Քրիստինե Հենրիկի Բեջանյան

18. 11. 2020թ.

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ՝

